

Korkeakoulujärjestelmää pitää uudistaa – mutta millä ehdoilla?

25.9.2026

Suomen korkeakoulujärjestelmä on jälleen uudistumassa. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa tarkastellaan korkeakoulujen rakenteita, rahoitusta, työnjakoa ja yhteistyötä pitkälle tulevaisuuteen. Uudistumiselle on hyvät perusteet. Julkinen talous on tiukka, väestökehitys haastaa monia alueita ja samaan aikaan Suomen pitäisi nostaa koulutustasoaan, kasvattaa TKI-toimintaa ja vauhdittaa talouskasvua.

Näitä tavoitteita ei kuitenkaan saavuteta vain organisaatiokaavioita muuttamalla. Olennaisempi kysymys on, millaisiin asioihin korkeakoulujärjestelmä ja sen rahoitus kannustavat.

Uudistuminen ei tarkoita vain fuusioita

Keskustelu korkeakoulujärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä kääntyy helposti korkeakoulujen määrään ja fuusioihin. Rakenteellinen uudistuminen voi kuitenkin tarkoittaa paljon muutakin. Hyvä esimerkki on Centrian, SAMKin ja SEAMKin muodostama Länsi-Suomen korkeakoualliansi CSS. Kolme itsenäistä ammattikorkeakoulua rakentavat yhteistä strategiaa, koulutus- ja TKI-yhteistyötä sekä etsivät mahdollisuuksia yhteisiin palveluihin. Tavoitteena on tehdä yhdessä niitä asioita, joissa yhteistyö tuottaa enemmän vaikuttavuutta, mutta samalla säilyttää korkeakoulujen itsenäisyys ja vahva yhteys omiin alueisiinsa. Tämänkaltaisten mallien pitäisi olla korkeakoulupolitiikassa yhtä varteenotettava rakenteellisen kehittämisen muoto kuin organisaatioiden yhdistäminen. Allianssit voivat mahdollistaa työnjaon, vähentää päällekkäisyyksiä ja kasvattaa toiminnan mittakaavaa ilman, että samalla menetetään alueellinen läsnäolo.

Rahoitusmallissa olisi syytä tarkastella nykyistä tarkemmin myös sitä, miten koulutus toteutetaan.

Täysipainoinen kampuksella tapahtuva koulutus ja pääosin verkossa toteutettava koulutus eivät ole kustannusrakenteeltaan samanlaisia. Kampuksella tarvitaan opetustiloja, laboratorioita, oppimisympäristöjä ja muuta infrastruktuuria. Fyysinen korkeakouluyhteisö tukee samalla opiskelijoiden kiinnittymistä korkeakouluun ja opiskelupaikkakuntaan. Verkko-opetus on tärkeä osa modernia korkeakoulutusta. Se lisää joustavuutta ja saavutettavuutta, ja oikein käytettynä se on erinomainen pedagoginen väline. Jos rahoitusmalli kuitenkin kohtelee hyvin erilaisilla toteutustavoilla tuotettuja tutkintoja täysin samalla tavalla, se luo samalla taloudellisen kannustimen siirtää koulutusta yhä enemmän verkkoon. Olisikin perusteltua selvittää, pitäisikö pääosin lähiopetuksena ja pääosin etäopetuksena toteutettujen tutkintojen rahoituksen olla erilainen. Kyse on samalla aluepolitiikasta. Fyysinen korkeakoulu tuo alueelle nuoria, osaajia, yritysyhteistyötä ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Suomen koulutustason nostaminen ei onnistu parhaalla mahdollisella tavalla, jos korkeakoulutus keskittyy samalla yhä voimakkaammin muutamille suurille kaupunkiseuduille.

Rahoitusmalli ratkaisee, mihin korkeakoulut keskittyvät

Korkeakoulujen rahoitusmalli ei ole vain tekninen tapa jakaa rahaa. Se ohjaa voimakkaasti korkeakoulujen toimintaa. Siksi rahoitusmallin uudistamisessa pitäisi kysyä, millaista toimintaa Suomessa todella halutaan lisää. Jatkuvan oppimisen rahoitus on tästä hyvä esimerkki. Jos rahoitus perustuu vahvasti tuotettujen opintopisteiden määrään, korkeakouluille syntyy luonnollinen kannustin tuottaa koulutusta, jossa opintopisteitä voidaan suorittaa paljon ja kustannustehokkaasti. Tämä ei välttämättä ole sama asia kuin sellaisen osaamisen tuottaminen, jota suomalainen työelämä kaikkein kipeimmin tarvitsee. Jatkuvan oppimisen rahoitus kaipaa siksi perusteellista remonttia. Lähtökohdan pitäisi olla työelämän osaamistarve eikä mahdollisimman suuri opintopistemäärä. Suomessa voitaisiin vahvistaa esimerkiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen eli JOTPAn kaltaista toimijaa ammattikorkeakoulujen jatkuvan oppimisen rahoituksen koordinaattorina. Kansallisesti tunnistettaisiin keskeiset osaamisvajeet, ja julkista rahoitusta suunnattaisiin koulutuksiin, joilla niihin pystytään vastaamaan. Korkeakoulut kilpailisivat tällöin ennen kaikkea sillä, kuka pystyy tuottamaan tarvittavan osaamisen laadukkaasti ja vaikuttavasti.

Korkeakouluvisiossa esillä olevat lyhyttutkinnot voivat puolestaan tarjota uuden väylän korkeakoulutukseen ja jatkuvaan oppimiseen. Niihin liittyy kuitenkin yksinkertainen reunaehto: jos korkeakouluille annetaan uusi koulutustehtävä, sille pitää osoittaa myös rahoitus. Lyhyttutkintojen rakentaminen nykyisen korkeakoulurahoituksen sisälle tarkoittaisi käytännössä resurssien ottamista nykyisestä tutkintokoulutuksesta, opetuksesta tai TKI-toiminnasta. Sama periaate koskee korkeakoulupolitiikkaa laajemminkin. Korkeakouluilta voidaan perustellusti odottaa tehokkuutta ja yhteistyötä, mutta jatkuvasti kasvavaa tehtäväkenttää ei voida rahoittaa jakamalla samaa rahamäärää yhä useampaan tarkoitukseen. Tai tietenkin voidaan, mutta silloin on hyväksyttävä se, että vaikkapa ammattikorkeakouluista valmistuvien opiskelijoiden osaamisen taso heikkenee.

Myös ammattikorkeakoulujen tutkintonimikkeiden uudistaminen on tervetullut avaus. Kandidaatti (AMK) ja maisteri (AMK) kuvaisivat tutkintojen tasoa nykyistä selkeämmin ja olisivat kansainvälisesti ymmärrettäviä. Erityisen tärkeää olisi ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon aseman selkeyttäminen maisteritutkintona.

Kyse ei ole yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erojen häivyttämisestä. Suomalaisen duaalimallin vahvuus on juuri erilaisissa tehtävissä ja profiileissa.

Rahoituksessa tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin myös soveltavan tutkimuksen ja yritysyhteistyön vaikuttavuus. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta tapahtuu usein lähellä yritysten käytännön kehittämistarpeita. Erityisesti pk-yrityksille korkeakoulu voi olla tärkeä kumppani uuden teknologian käyttöönotossa, tuotekehityksessä ja kansainvälistymisessä. Julkisen talouden ollessa tiukka on perusteltua kysyä myös tutkimus- ja TKI-rahoitukselta, kuinka se tukee Suomen tuottavuutta, kilpailukykyä ja talouskasvua.

Oikeiden kannustimien merkitys

Suomen korkeakoulujärjestelmän pitää uudistua. Väestökehitys, julkisen talouden tilanne, teknologinen murros ja kansainvälinen kilpailu eivät jätä paljon vaihtoehtoja. Uudistuminen ei kuitenkaan saa tarkoittaa automaattisesti suurempia organisaatioita, keskitetympää korkeakouluverkkoa tai uusien tehtävien lisäämistä entisellä rahoituksella.

Tarvitsemme rahoitusmallin, joka tunnistaa erilaisten koulutusmuotojen todelliset kustannukset ja vaikuttavuuden. Tarvitsemme jatkuvan oppimisen järjestelmän, joka rahoittaa työelämän tarvitsemaa osaamista eikä ensisijaisesti opintopisteiden tuotantoa. Tarvitsemme mahdollisuuden rakentaa CSS:n kaltaisia korkeakouluallianssеja myös ilman fuusioita. Ja jos korkeakouluille annetaan uusia tehtäviä, kuten lyhyttutkintoja, niiden mukana on tultava myös uusi rahoitus.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamisen ydinkysymys ei ole, kuinka monta korkeakoulua Suomessa on. Ratkaisevaa on, millaiset kannustimet ohjaavat korkeakouluja tekemään yhteistyötä, tuottamaan osaamista työelämän tarpeisiin ja rakentamaan uutta kasvua koko Suomeen. Jos haluamme vaikuttavamman korkeakoulujärjestelmän, meidän on uudistettava ennen kaikkea sitä, mitä järjestelmä palkitsee.

Jaakko Hallila
HTT, rehtori, toimitusjohtaja
SEAMK